

Nr 189.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anslag till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande; given Stockholms slott den 31 mars 1916.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1917 ett anslag av 93,100 kronor;

dels besluta, att av detta belopp, 93,100 kronor, skola under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, utgå:

till understöd för fortsatt utgivande under år 1917 av tidskriften Mimer	kronor	2,000: —
till främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	3,000: —
till främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	2,000: —
till främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	8,000: —
till främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	2,000: —
till främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	2,000: —
till främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	4,000: —
till understöd för fortsatt utgivande under år 1917 av tidskriften Tirfing	»	1,500: —

Transport kronor 24,500: —

	Transport kronor 24,500: —	
till främjande av centralförbundets för nykterhetsunder- visning verksamhet under år 1917	»	10,000: —
till anordnande under år 1917 av kurser i alkohologi och hälsolära för lärare och lärarinnor vid under folk- skolöverstyrelsens eller läroverksöverstyrelsens inse- ende ställda läroanstalter, nämligen dels en kurs, av- sedd företrädesvis för ämneslärare och ämneslärarinnor vid folk- och småskoleseminarierna, vid folkhögsko- lorna och de högre folkskolorna samt vid de under läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalterna ävensom för gymnastiklärare vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken, dels en kurs, avsedd fö- reträdesvis för folkskollärare	»	56,000: —
till fullföljande av inredningen å centralförbundets för nykterhetsundervisning permanenta utställning och bibliotek	»	2,600: —
		Summa kronor 93,100: —

dels ock medgiva, att de under åren 1914 och 1915 uppkomna be-
sparingarna å de till anordnande av kurser i alkohologi och hälsolära
anvisade medel ävensom uppkommande besparingar å motsvarande anslag
för år 1917 må enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till anskaffande
av materiell för nykterhetsundervisningen.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens
vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl.
nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Westman anförde:

Under åttonde huvudtiteln, punkten 172, i årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående anslag till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande, för ändamålet beräkna under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1917 ett anslag av 118,400 kronor.

Anslag till
upplysnings-
och undervis-
ningsverk-
samhet för
nykterhetens
främjande.

I det vid statsverkspropositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1916 erinrade jag, att riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, under riksstatens sjätte huvudtitel på extra stat för år 1915 anvisat ett anslag av 252,746 kronor till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder samt att, då vissa av de i detta anslag ingående specialbelopp ansetts vara av beskaffenhet att, såvitt de skulle fortfarande utgå, böra överföras från sjätte till åttonde huvudtiteln, 1915 års riksdag, likaledes i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1916 anvisat ett anslag av 90,500 kronor till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande.

Vidare omförmålde jag, att sedan riksdagen i skrivelse den 24 maj 1912 anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes låta verkställa utredning, i vad mån ett mera planmässigt och effektivt undervisnings- och upplysningsarbete i nykterhetsfrågan vore erforderligt och kunde genomföras såväl inom som utom skolan, och efter det socialstyrelsen yttrat sig i detta ärende, Kungl. Maj:t genom särskilda nådiga beslut den 27 juni och den 23 oktober 1914 bemyndigat chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga för att inom departementet biträda vid frågans utredning samt att de sakkunniga, som på grund av berörda bemyndigande anlitats för utredningens verkställande, den 16 mars 1915 avgivit sitt utlåtande.

I detta utlåtande hade de sakkunniga framställt vissa önskemål och förslag angående nykterhetsundervisningens anordnande vid olika slag av läroanstalter, angående nykterhetsfrågans behandling i samband med de värnpliktigas utbildning och vid konfirmationsundervisningen, angående vissa förändringar med avseende å de nuvarande kurserna i alkohologi och hälsolära, angående anordnande i kommunerna av instruktionskurser i nykterhetsfrågan, angående utarbetande av en handbok i nykterhetsfrågan, angående spridande av s. k. flygblad i samma ämne m. m.

För genomförande av dessa önskemål och förslag, i den mån de krävde anslag under åttonde huvudtiteln, skulle, enligt av de sakkunniga verkställd beräkning, utöver det anslag å 90,500 kronor, som för närvarande utginge till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande, erfordras ytterligare ett belopp av 27,900 kronor, vadan slutsumman skulle uppgå till 118,400 kronor eller det belopp, om vars reserverande för ifrågavarande ändamål under år 1917 jag gjorde hemställan.

Över de sakkunnigas utlåtande hade yttranden infordrats från vederbörande myndigheter. Ett flertal av dessa hade redan avgivit sådant yttrande, och utlåtande från de övriga vore att införfänta under den närmast kommande tiden. Jag ansåg det sålunda icke vara uteslutet, att ärendets beredning skulle kunna slutföras så tidigt, att framställning i det samma kunde göras hos 1916 års riksdag.

Jag erinrade i detta sammanhang, att centralförbundet för nykterhetsundervisning i särskilda underdåniga skrivelser anhållit, att hos riksdagen måtte utverkas anslag till vissa, av centralförbundet angivna ändamål, som delvis fölle utom ramen för de sakkunnigas förslag. Dessa framställningar borde få prövas i sammanhang med övriga hithörande spörsmål.

De yttranden, som infordrats över de sakkunnigas utlåtande, hava ännu icke fullständigt inkommit. Åtgärder hava emellertid vidtagits i syfte att påskynda avgivandet av ännu återstående yttranden. Av de myndig-

heter, som hittills yttrat sig i ämnet, hava vissa varit i huvudsak av samma mening som de sakkunniga, andra åter hava funnit viktiga delar av frågan outredda och de sakkunnigas förslag i flera avseenden otillfredsställande.

Sälunda anser t. ex. socialstyrelsen, att de sakkunniga icke i sin utredning ägnat erforderlig uppmärksamhet åt den egentliga kärnpunkten i sitt uppdrag, nämligen att söka åstadkomma en mera planmässig och systematiskt ordnad nykterhetsundervisning. Betänkandet innehölle nämligen, enligt socialstyrelsens mening, icke någon kritisk undersökning av den nuvarande nykterhetsundervisningens principer och organisation, vilka syntes utan vidare hava godtagits såsom grundläggande även för framtiden. Någon diskussion av andra tänkbara linjer eller något avvägande av skälen för den ena eller andra lösningen av det förhandenvarande spørsmålet förekomme sälunda icke. De sakkunniga lösryckte i stället varje detalj för sig och utginge därvid helt från de nuvarande formerna för nykterhetsundervisningen. Förslaget i sin helhet innebure ock i huvudsak ett godtagande av dessa, ehuru med påbyggnader och utvikningar i vissa avseenden. Tillfyllestgörande utredning syntes sälunda saknas just beträffande den punkt, på vilken man framför allt bort taga sikte. För övrigt hade socialstyrelsen funnit de sakkunnigas utredning i flera grundläggande punkter otillfredsställande, varför styrelsen ansåge, att denna utredning icke borde läggas till grund för statliga åtgärder i frågan.

Med hänsyn därtill att således dels infordrade yttranden ännu icke fullständigt inkommit, dels i hittills avgivna yttranden framhållits synpunkter, vilka på grund av den korta tid, som förflutit efter yttrandenas avgivande, ej kunnat underkastas erforderlig utredning och granskning, kan något av de sakkunnigas utlåtande föranlett förslag ej framläggas inför innevarande års riksdag. Under sådana förhållanden måste jag nu inskränka mig till att anmäla förevarande anslagsfråga huvudsakligen i sådana delar, som förut varit föremål för riksdagens prövning, och att därvid redogöra för de framställningar, som i sådana avseenden inkommit.

Beträffande dessa framställningar har socialstyrelsen den 15 december 1915 avgivit infordrat utlåtande.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet har riksdagen till understöd för fortsatt utgivande av *tidskriften Mimer* på extra stat för vartdera av åren 1907 och 1908 beviljat ett anslag av 1,500 kronor ävensom medgivit, att av den andel i brännvinsförsäljningsmedlen, som, på grund av bestämmelserna i 21 och 25 §§ i nädiga förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905 i dess ursprungliga avfattning, avsattes till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder, finge för tidskriftens fortsatta utgivande under åren 1909—1914 utgå, för år 1909 1,500 kronor samt för vart och ett av åren 1910—1914 2,000 kronor. Av ovanberörda under sjätte huvudtiteln på extra stat för år 1915 anvisade anslag å 252,746 kronor till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder har likaledes ett belopp av 2,000

Tidskriften
Mimer.

kronor avsetts till understöd åt berörda tidskrift, varjämte av det förutnämnda under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1916 anvisade anslaget å 90,500 kronor till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande ett belopp av 2,000 kronor beviljats för samma ändamål. Den 26 juni 1915 ställdes sistnämnda belopp, 2,000 kronor, till utgivarens, lektorn J. Bergman, förfogande efter ingången av år 1916 för tidskriftens fortsatta utgivande under sistnämnda år.

I skrivelse den 30 september 1915 har nu Bergman hemställt om beredande jämväl för år 1917 av enahanda belopp som det senast beviljade, eller 2,000 kronor, för tidskriftens fortsatta utgivande, och har Bergman därvid upplyst, att tidskriften under år 1917 komme att utgivas efter samma plan och under samma medverkan som hittills.

Socialstyrelsen har förordat bifall till ansökningsen, och torde framställning i ärendet böra avlätas till riksdagen.

Vissa nykterhets-
sällskaps
studie- och
ungdoms-
verksamhet.

För vart och ett av åren 1910—1914 hava enligt riksdagens beslut följande belopp av förut omförmälda brännvinsförsäljningsmedel utgått till nedannämnda ändamål, nämligen:

för främjande av <i>Sveriges nationaltempels av Templarorden</i> studieverksamhet	kronor 3,000: —
för främjande av <i>nykterhetsorden Verdandis</i> studieverksamhet	» 2,000: —
för främjande av <i>Sveriges storloges av I. O. G. T.</i> studieverksamhet	» 8,000: —
för främjande av <i>Nationalgodtemplarordens</i> studieverksamhet	» 2,000: —
för främjande av <i>nykterhetsföreningen Vita bandets</i> studieverksamhet	» 2,000: —

Av enahanda medel hava för främjande av *Sveriges blåbandsförenings* studieverksamhet utgått för år 1910 3,000 kronor och för vart och ett av åren 1911—1914 4,000 kronor.

Till nämnda sällskap och föreningar hava motsvarande belopp anvisats för år 1915 av förberörda under sjätte huvudtiteln uppförda anslag å 252,746 kronor och för år 1916 av ovannämnda under åttonde huvudtiteln uppförda anslag å 90,500 kronor, varvid emellertid för år 1916 de beviljade understödsbeloppen skulle utgå till vederbörande sammanslutningars »studie- och ungdomsverksamhet».

Den 26 juni 1915 anbefalldes statskontoret att av omförmälda anslag å 90,500 kronor till *Sveriges nationaltempel av templarorden*, till nykter-

hetsorden Verdandi, till Sveriges storloge av I. O. G. T., till nationalgodtemplarorden, till nykterhetsföreningen Vita bandet och till Sveriges blåbandsförening efter ingången av år 1916 utbetala de av riksdagen till främjande av nämnda föreningars studie- och ungdomsverksamhet under år 1916 beviljade beloppen, respektive 3,000, 2,000, 8,000, 2,000, 2,000 och 4,000 kronor, med skyldighet för sagda föreningar att före den 1 mars 1917 till socialstyrelsen avgiva redogörelse för sin verksamhet under år 1916 samt att före den 1 april 1917 till kammarrätten för granskning ingiva den del av sina räkenskaper, som innefattade redogörelse för statsanslagets användning. I sammanhang därmed föreskrevs, att nyssnämnda årsredogörelser och räkenskaper skulle vara så uppställda, att en noggrann kännedom om statsanslagets användning därav kunde vinnas.

Hos Kungl. Maj:t har nu Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling i skrivelse den 30 september 1915 anhållit om anslag för år 1917 med enahanda belopp, som anvisats för år 1916, till ovannämnda sex nykterhetssällskap med undantag av Sveriges blåbandsförening, för vilken, liksom för innevarande år skedde, äskats ett till 5,000 kronor förhöjt anslag.

Beträffande dessa nykterhetssällskaps verksamhet har representantförsamlingen hänvisat till ansökningen bifogade berättelser för senaste arbetsår.

I fråga om den begärda förhöjningen av statsbidraget till Sveriges blåbandsförening har representantförsamlingen anfört följande:

Sveriges blåbandsförening hade under arbetsåret utgivit för den egentliga studieverksamheten 4,184 kronor 69 öre. Studieledaren meddelade i sin rapport, att studiecirk-larnas antal minskats med 11, men deltagarnas antal ökats med 151 personer till 2,598 — minskningen torde i någon mån bero på de krisartade förhållanden, som under senare halvåret 1914 varit rådande, men ock på bristande medel för verksamhetens bedrivande med nödig kraft. Det vore helt visst ock detta förhållande, som, jämte andra skäl, förmått föreningen vid dess årsmöte att besluta ånyo göra framställning om anslaget höjande till 5,000 kronor.

På grund av det läge, i vilket hela frågan om nykterhetsundervisningen för närvarande befinner sig, anser *socialstyrelsen* det mindre lämpligt att nu utan tvingande skäl ifrågasätta någon mera betydande ändring beträffande statens ekonomiska stödjande av denna undervisning. Socialstyrelsen tillstyrker därför, att anslag till samma belopp, som för år 1916 tilldelats ifrågavarande nykterhetssällskap, måtte tillerkännas dem jämväl för år 1917.

Till detta socialstyrelsens uttalande kan jag ansluta mig, och torde framställning i enlighet därmed få avlåtas till riksdagen.

Tidskriften
Tirfing.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ärendet har riksdagen medgivit, att för vart och ett åren 1911—1914 finge till understöd för utgivande under nämnda år av *Tirfing, tidskrift för nykterhetsundervisning och hälsolära*, av brännvinsförsäljningsmedlen utgå ett belopp av 1,500 kronor. Samma belopp har anvisats för år 1915 från det förut omförmälda, å extra stat under sjätte huvudtiteln anvisade anslaget å 252,746 kronor till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder och för år 1916 från det under åttonde huvudtiteln på extra stat beviljade anslaget å 90,500 kronor till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande.

Den 26 juni 1915 anbefalldes Kungl. Maj:t statskontoret att av sistnämnda anslag, 90,500 kronor, till centralförbundet för nykterhetsundervisning efter ingången av år 1916 på rekvisition utbetala det av riksdagen till understöd för fortsatt utgivande under år 1916 av tidskriften *Tirfing* beviljade belopp å 1,500 kronor.

Nu har centralförbundet för nykterhetsundervisning hemställt om utverkande hos riksdagen av anslag till oförändrat belopp för fortsatt utgivande av nämnda tidskrift under år 1917.

Socialstyrelsen har tillstyrkt bifall till den gjorda ansökningen. Även jag finner mig böra understödja densamma.

Centralför-
bundets för
nykterhets-
undervisning
verksamhet.

Under flera år har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat anslag till främjande av *centralförbundets för nykterhetsundervisning* verksamhet, och har detta anslag under vart och ett av åren 1909—1916 utgjort 10,000 kronor. Beloppet har åren 1909—1914 utgått av brännvinsförsäljningsmedlen och åren 1915 och 1916 av nyssberörda extra anslag å respektive 252,746 och 90,500 kronor.

Den 26 juni 1915 fann Kungl. Maj:t gott *dels* förklara, att det av riksdagen till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet under år 1916 beviljade belopp å 10,000 kronor skulle utgå under följande villkor: att förbundet från nykterhetskorporationer, kommuner eller enskilda erhållit tillskott, som tillsammans för år 1916 uppginge till minst lika mycket som statsanslaget, att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid förbundets föreläsningar eller undervisningsarbete förbjödes samt att förbundet före den 1 mars 1917 till socialstyrelsen avgåve redogörelse för sin verksamhet under år 1916 och före den 1 april 1917 till kammarrätten för granskning ingåve den del av sina räkenskaper, som innefattade redogörelse för statsanslagets användning; och skulle nyssnämnda årsredogörelse och räkenskaper vara så uppställda, att en noggrann kännedom om statsanslagets användning därav kunde

vinnas; *dels ock* anbefalla statskontoret att till centralförbundet för nykterhetsundervisning efter ingången av år 1916 på rekvisition utbetala nyssnämnda av riksdagen beviljade belopp, 10,000 kronor, sedan centralförbundet hos statskontoret styrkt, att förenämnda tillskott för år 1916 kommit centralförbundet till del.

Med åberopande därav, att förbundets arbetsuppgifter för år 1917 vore enahanda som under föregående år, för vilka statsanslag utgått, har förbundet nu i underdånig ansökning anhållit, att proposition måtte avlätas till riksdagen om anvisande av ett anslag å 10,000 kronor till förbundets allmänna förvaltning och verksamhet jämväl för år 1917. Förbundet har meddelat, att hittills beviljade anslag använts till nyssnämnda ändamål enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder, och har förbundet i detta avseende hänvisat dels till den av förbundet i februari 1915 avgivna berättelsen över förbundets verksamhet under år 1914, dels ock till förbundets styrelse- och revisionsberättelse för år 1914, av vilka handlingar sistnämnda berättelse var bilagd ansökningen.

Socialstyrelsen har tillstyrkt bifall till framställningen.

Med ~~en~~inran att, enligt de för centralförbundet gällande stadgar, förbundets syftemål är att verka för nykterhetsundervisning bland ungdomen, tillstyrker även jag bifall till ansökningen.

Till anordnande av en *utbildningskurs i hälsolära och alkohologi* för ämneslärare vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken anvisades av riksdagen på extra stat för år 1908 ett anslag av 25,000 kronor. Dylika statsunderstödda kurser hava sedermera årligen pågått, och tillträde till desamma har öppnats för nya grupper av lärare. Från och med år 1910 har en ny serie av kurser tillkommit, nämligen för folkskollärare. Enligt riksdagens beslut skola de kurser, som anordnas år 1916, stå öppna för lärare och lärarinnor vid samtliga under folkskolöverstyrelsens och läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalter, dock att den ena kursen skall vara avsedd företrädesvis för ämneslärare och ämneslärarinnor vid folk- och småskoleseminarierna, vid folkhögskolorna och de högre folkskolorna samt vid de under läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalterna ävensom för gymnastiklärare vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken samt den andra kursen företrädesvis för folkskollärare.

Kurser i alkohologi och hälsolära.

Understöd till dessa kurser har under åren 1909—1914 utgått av brännvinsförsäljningsmedlen och för åren 1915 och 1916 anvisats från förutnämnda å extra stat uppförda anslag å respektive 252,746 och 90,500 kronor.

Under de senare åren har statsanslaget till ifrågavarande kurser ut-

gjort 56,000 kronor, därav 23,000 kronor till kursen för seminarielärare m. fl. och 33,000 kronor till kursen för folkskollärare.

Samtliga hittillsvarande kurser hava anordnats av centralförbundet för nykterhetsundervisning. Det för år 1916 av riksdagen beviljade beloppet å 56,000 kronor till anordnande av dylika kurser har emellertid ännu icke ställts till vederbörandes förfogande.

Centralförbundet har nu i en den 1 oktober 1915 till ecklesiastikdepartementet inkommen skrivelse anhållit, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen äska anslag för år 1917 *dels* med 35,000 kronor för en sju veckors pedagogisk kurs i alkohollära med samhällskunskap och hygien för lärare och lärarinnor vid under folkskolöverstyrelsens inseende ställda läroanstalter och företrädesvis avsedd för folkskollärare och folkskollärarynnor, *dels ock* med 19,000 kronor för en liknande nio veckors kurs för lärare och lärarinnor vid under läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalter ävensom för (företrädesvis) ämneslärare och ämneslärarinnor vid folk- och småskoleseminarierna, vid folkhögskolorna och de högre folkskolorna samt för gymnastiklärare vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken.

Till stöd för denna anhållan har centralförbundet anfört:-

I avseende å de vetenskapliga sommarkurserna i alkohologi och hälsolära (med propedeutiska kurser i kemi, anatomi och fysiologi), till vilkas anordnande riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag under en följd av år anvisat medel, hade de inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga avgivit ett den 16 mars 1915 dagtecknat förslag, som förordade omläggning delvis av dessa kurser, utav vilka den kortare i följd härav skulle förlängas till sju veckor.

Angående detta förslag hade Kungl. Maj:t sedermera infordrat yttranden av myndigheter och korporationer, och komme jämväl centralförbundets styrelse att inom de närmaste dagarna till Kungl. Maj:t ingiva underdånigt utlåtande i ärendet.

Innan Kungl. Maj:t fattat beslut rörande de olika förslagen i avseende på de vetenskapliga sommarkursernas framtida ordnande, ansåge sig centralförbundet vid sin underdåniga anhållan om förnyat anslag böra utgå från den plan, som av de sakkunniga förordats. Enligt denna plan ställde sig kostnadsberäkningen för en sju veckors kurs för folkskollärare på följande sätt:

69 föreläsningar å kronor 25:—	kronor	1,725:—
84 ¹ » » » 12: 50	»	1,050:—
57 laborationer och demonstrationer å kronor 10:—	»	570:—
13 assistenter å kronor 250:—	»	3,250:—
100 deltagare » » 4:— under 49 dagar	»	19,600:—
100 reseersättningar av i medeltal kronor 50:—	»	5,000:—
Materiell	»	1,100:—
Vaktmästare	»	900:—
Trycksaker	»	500:—
Skrivmaterieil, telefoner, porto, lokaler, revision, annonser m. m.	»	915:—
Centralbyrån för organisation och expedition	»	500:—

¹ Gemensamma för båda kurserna.

Summa kronor 35,110:—

Vid en jämförelse mellan denna kostnadsberäkning och den, som legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition om motsvarande anslag för år 1916, framginge, att utgiftsposten för föreläsningar och laborationer minskats med 690 kronor, under det att arvodessumman för dagtraktamenten ökats med 2,800 kronor. Övriga poster vore däremot lika. Totalsumman bleve sålunda 2,110 kronor större än den, som under föregående år utgått.

Denna ökning motsvarades emellertid av en än större minskning i utgifterna för nioveckors-kursen.

Enligt de sakkunnigas plan ställde sig kostnadsberäkningen för denna på följande sätt:

101 föreläsningar à kronor 25: —	kronor	2,525: —
84 ¹ » » » 12: 50	»	1,050: —
97 laborationer och demonstrationer à kronor 10: —	»	970: —
Amanuenser.....	»	1,850: —
20 kursdeltagare à kronor 6: — per dag	»	7,560: —
20 reseersättningar à i medeltal kronor 50: —	»	1,000: —
Materiell	»	2,300: —
Vaktmästare	»	550: —
Trycksaker	»	200: —
Skrivmateriel, telefoner, porto, annonser, lokaler, revision m. m.....	»	545: —
Centralbyrån för organisation och expedition.....	»	500: —
Summa kronor		19,050: —

Härutav framginge sålunda, att i jämförelse med förut hållna kurser av detta slag besparingar skett med 1,430 kronor i utgiftsposten för föreläsningar och laborationer samt med 2,520 kronor å dagtraktamentssumman. Totalbesparingen på denna kurs bleve sålunda 3,950 kronor. Besparingen å dagtraktamentssumman hade vunnits genom nedsättning av dagtraktamentet från 8 till 6 kronor.

I anslutning till ovanstående kostnadsberäkningar och då beloppen torde böra anvisas i jämna tusental, vågade centralförbundet anhålla, att anslag å respektive 35,000 och 19,000 kronor måtte hos riksdagen begäras för anordnande under år 1917 av två pedagogiska kurser i alkohollära med samhällskunskap och hygien.

Med avseende på denna framställning har *socialstyrelsen* anfört följande:

Beträffande de av centralförbundet för nykterhetsundervisning sedan flera år tillbaka anordnade kurserna i alkohologi och hälsolära hade förbundet för år 1917 föreslagit vissa ändringar i fråga om såväl planen för deras anordnande som statsanslagen för desamma, varvid förbundet utgått från det förslag, som av de inom ecklesiastikdepartementet särskilt tillkallade sakkunniga i utlåtande den 16 mars 1915 förordats. Med avseende härå borde framhållas, att de sakkunniga beträffande ifrågasvarande kursers anordnande i huvudsak föreslagit följande ändringar, nämligen

dels vissa omgrupperingar i ämnesfördelningen, vilka resulterat i en förskjutning i antalet lärotimmar till förmån för den egentliga alkoholläran,
dels inskränkning i den dagliga undervisningstiden från 6 till 5 timmar,

¹ Gemensamma för båda kurserna.

dels ock som en omedelbar följd härav, beträffande kursen för folkskollärare förlängning av kursens varaktighet från sex till sju veckor samt beträffande nioveckorskursen för läroverkslärare m. fl. minskning i lärotimmarnas totalsumma med 42 timmar.

Av motiveringen att döma hade nu omförmälda ändringsförslag beträffande kursplanerna till huvudsaklig del framkallats av de sakkunnigas önskemål att kunna begränsa den dagliga undervisningstiden till fem timmar i stället för förutvarande sex. För vinnande av detta mål hade de sakkunniga sålunda velat såväl i väsentlig mån minska sammanlagda antalet lärotimmar för den sistnämnda kursens vidkommande som även förlänga tiden för den nuvarande sexveckorskursen med en vecka, vilket åter i sin tur medförde en ökning i traktamentsersättningar till deltagarna i kursen med icke mindre än 2,800 kronor. Jämväl de sakkunnigas förslag beträffande ändring i ämnesfördelningen hade till väsentlig grad påverkats av nyssnämnda strävan att sänka den dagliga undervisningstiden. Utan att i detta sammanhang vilja inlåta sig på frågan, huruvida de sakkunnigas skäl för genomförande av dessa ändringar kunde anses bärande, ansåge styrelsen sig böra ifrågasätta lämpligheten av att i enlighet med centralförbundets förslag nu vidtaga ändringar i de planer för dessa kursers anordnande, enligt vilka desamma i en följd av år fortgått och vilka efter vidlyftiga utredningar blivit av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda, och härigenom föregripa resultatet av den pågående utredningen beträffande nykterhetsundervisningen. Med avseende härå ville styrelsen tillägga, att styrelsen icke varit i stånd att bedöma de föreslagna ändringarnas inverkan på undervisningen i dess helhet, då varken de sakkunniga eller centralförbundet framlagt någon egentlig utredning härutinnan.

I likhet med de sakkunniga hade centralförbundet ansett sig kunna föreslå dels en nedsättning av föreläsarnas arvoden från 30 kronor till 20 kronor per föreläsning, dels ock en sänkning av dagtraktamentet för deltagarna i den längre kursen från 8 kronor till 6 kronor. Till följd härav samt jämväl på grund av minskning i föreläsningarnas antal hade det blivit möjligt att göra vissa besparingar, mot vilka styrelsen givetvis ingenting hade att erinra.

Såsom ovan redan nämnts, skulle den ifrågasatta utsträckningen av tiden för den kortare kursen till sju veckor medföra en ökning av utgifterna till traktamentsersättningar åt deltagarna däri av 2,800 kronor eller från 16,800 kronor till 19,600 kronor. Härigenom skulle icke blott nyssnämnda besparingar i kostnaden för ifrågavarande kurs helt uppvägas utan även en höjning av statsanslaget i sin helhet till kursen på 2,000 kronor bliva nödvändig. Då vidare utgiftsposten till traktamentsersättningar redan förut vore synnerligen betydande såväl i och för sig som i förhållande till övriga utgifter för meranämnda kurs, ansåge sig styrelsen icke för närvarande kunna tillstyrka centralförbundets förslag i denna punkt.

Departement-
schefen.

Av det anförda framgår, att de pedagogiska kurser i alkohollära med samhällskunskap och hygien, till vilka centralförbundet för nykterhetsundervisning här anhållit om understöd, skulle enligt centralförbundets mening anordnas i överensstämmelse med det förslag rörande dylika kurser, som av förenämnda sakkunniga upprättats. Då emellertid detta förslag står i så nära samband med de övriga förslag angående en planmässig nykterhetsundervisning, som de sakkunniga avgivit, att det icke gärna kan från dessa avskiljas och bedömas för sig, torde det icke vara lämpligt att

nu taga ståndpunkt till detsamma. Snarare synes det mig tillrådligt, att de sakkunnigas samtliga förslag rörande ändrad anordning av nykterhetsundervisningen, det nu ifrågavarande således däri inbegripet, få komma under omprövning i ett sammanhang. Intill dess detta kan ske, böra enligt min mening kurser i alkohologi och hälsolära anordnas huvudsakligen på samma sätt som hittills.

Mot den nedsättning av föreläsarnas arvoden samt dagtraktamentet till deltagarna i den längre kursen, som av de sakkunniga och centralförbundet förordats, har jag emellertid, i likhet med socialstyrelsen, intet att erinra, därest en dylik nedsättning befinnes redan nu kunna genomföras. I frågans nuvarande läge torde emellertid anslaget till kurserna böra upptagas med oförändrat belopp. Beträffande användningen av de besparingar å anslaget, som på detta sätt och eljest kunna uppkomma, ämnar jag yttra mig i det följande.

På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgav 1915 års riksdag, att uppkommande besparingar å anslaget till anordnande av kurser i alkohologi och hälsolära finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till anskaffande av materiell för nykterhetsundervisningen.

Nu har centralförbundet för nykterhetsundervisning i sin förberörda, den 1 oktober 1915 inkomna skrivelse även anhållit, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen äska ett särskilt anslag för år 1917 å 3,000 kronor till utgivande och revision av materiell för nykterhetsundervisningen.

Centralförbundet har i ansökningen erinrat, dels att 1909 års riksdag på framställning av Kungl. Maj:t beviljat 3,500 kronor till utgivande av viss materiell för nykterhetsundervisningen, dels att centralförbundets styrelse under åren 1909—1913 ingått till Kungl. Maj:t med ansökningar om förnyade framställningar till riksdagen angående anslag för liknande ändamål, vilka ansökningar Kungl. Maj:t dock icke kunnat tillmötesgå. Förbundet hade för de under sommaren 1911 hållna internationella utställningarna i Dresden, Hamburg och Haag låtit utarbета talrika grafiska tabeller, vilka förtjänade att utgivas och kunde komma undervisningen i Sverige till godo. Dessutom syntes det angeläget, att tre grafiska tabeller rörande alkoholens inverkan på skjutskickligheten, vilka utarbetats på grundvalen av kapten B. Boys undersökningar i nyssnämnda avseende, bleve utgivna och sålunda komme till nytta för undervisningen i olika skolor, inom nykterhetsföreningar och vid föreläsningar. Även annan undervisningsmateriell för skolorna vore av behovet påkallad. Bland sådan materiell nämnas särskilt vissa bilder — »Avlöningsafton», »De två vägarna» m. fl. — som skulle kunna vara lämpliga för askådningsundervisningen på småskolestadiet.

Slutligen erinrar förbundet, att de sakkunniga, som haft i uppdrag att verkställa utredning rörande en planmässig nykterhetsundervisning, förordat ett årligt anslag å 1,000 kronor till anskaffande av undervisningsmateriell. Härtill anmärker emellertid förbundet, att denna summa vore alldeles för låg. Med ett så litet belopp skulle det nämligen dröja ett avsevärt antal år, innan förbundet skulle bliva i stånd att utgiva det 20-tal planscher, som nu föreläge färdiga och som borde komma nykterhetsundervisningen till godo. Icke heller skulle förbundet se sig i stånd att med detta anslag

Under-
visnings-
materiell.

läta bearbeta ny materiell eller revidera föråldrad sådan. Förbundet ansåge därför, att — förutom eventuella besparingar å kommande pedagogiska kurser i alkohollära — en bestämd summa, 3,000 kronor, borde anvisas för utgivande och revision av undervisningsmateriell.

Vid ansökningen var fogad en publikation, benämnd »Grafiska framställningar m. m. jämte förklarande text till tjänst för nykterhetsundervisningen».

Sedermera har centralförbundet funnit även sistberörda summa otillräcklig för ifrågavarande ändamål. I en den 4 december 1915 till ecklesiastikdepartementet inkommen förnyad ansökning har förbundet hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen äska ett anslag å 10,000 kronor, varav borde för vartdera av åren 1916 och 1917 utgå 5,000 kronor att, på villkor som Kungl. Maj:t bestämde, ställas till förbundets förfogande till utgivande av materiell för nykterhetsundervisningens befrämjande. Förbundet har därvid utgått från att det erforderliga beloppet skulle kunna anvisas från vissa besparade medel och i detta avseende anfört bland annat följande:

Det föreläge ett synnerligen trängande behov av att utgivandet av materiell för nykterhetsundervisningen påskyndades i vida högre grad, än som bleve möjligt genom ett till 3,000 kronor begränsat anslag.

År 1915 hade riksdagen beslutat medgiva, att uppkommande besparingar å anslaget till anordnande av kurser i alkohologi och hälsolära finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till anskaffande av materiell för nykterhetsundervisningen. Besparingarna på 1914 och 1915 års sommarkurser uppginge till ett sammanlagt belopp av 5,328 kronor 21 öre. Formuleringen av riksdagens förutnämnda beslut gäve dock icke klart vid handen, huruvida däri avsåges även besparingar, som hittills blivit gjorda, eller om därmed endast äsyftades eventuella besparingar å det vid samma riksdag beviljade anslaget för 1916 års sommarkurser. Men oavsett detta syntes det vara uppenbart, att ett anslag ur nämnda besparingsmedel för utgivandet av vederhäftig materiell för nykterhetsundervisningen skulle väl överensstämma med de syften, för vilka dessa medel avsatts. Enligt uppgift från statskontorets andra utgiftsbyrå finnes av de till främjande av nykterhet m. m. avsatta brännvinsförsäljningsmedlen en summa av 13,654 kronor 38 öre redan nu disponibel, och däri hade ovannämnda besparingar å 1914 och 1915 års sommarkurser icke inräknats. Om nyssberörda besparingar å brännvinsförsäljningsmedlen finge för ändamålet användas, skulle därigenom möjligheterna ökas för ett större anslag på en gång till utgivande av den undervisningsmateriell på nu ifrågavarande område, varav såväl skolorna som upplysningsverksamheten i övrigt vore i trängande behov.

Inom centralförbundet föreläge redan nu ett 20-tal statistiska planscher och tabeller utarbetade, vilka vore av den beskaffenhet, att det vore synnerligen önskvärt, om de snarast möjligt kunde utgivas och därigenom komma nykterhetsundervisningen till godo. De motsvarade också de fordringar på dylik materiell, som framstälts av de inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga i deras den 16 mars 1915 avgivna förslag angående planmässig nykterhetsundervisning såväl inom som utom skolan.

Det kunde icke nog starkt betonas, att Sverige i fråga om tillräcklig och fullt

vederhäftig materiell för nykterhetsundervisningen vore synnerligen illa lottat och att vi härutinnan stode långt tillbaka även vid jämförelse med vissa länder, vilka beträffande nykterhetsverksamheten icke kommit så långt som vårt land, exempelvis Schweiz och Tyskland. Detta torde bland annat bero därpå, att på grund av vårt lands jämförelsevis ringa invånarantal inga firmor ansett sig kunna räkna på tillräckligt stor omsättning för att våga sig på att förlägga sådan materiell, varom här vore fråga. Detta hade däremot skett i de nämnda länderna, varest, till exempel i Schweiz, en enda firma utgivit omkring ett hundratal statistiska tabeller av högt värde. Erfarenheten hade också visat, att man i schweiziska och tyska skolor och inom den tyska nykterhetsrörelsen haft den allra största nytta av detta rikhaltiga material.

Centralförbundet hade — för att omedelbart och i någon mån söka avhjälpa de förefintliga bristerna — nyligen beslutat i ljusbilder reproducera det svenska och, i översättning, även det utländska materialet, ett arbete som nu påginge. Men även detta medförde dryga kostnader och kunde i alla händelser endast i ringa omfattning ersätta den verkliga materiellen.

Även en annan omständighet torde böra tagas i betraktande vid bedömandet av denna fråga.

Under de senare åren hade det blivit alltmera vanligt att vid internationella kongresser och utställningar även genom särskilda expositioner belysa de olika ländernas utveckling i nykterhetsfrågan. Centralförbundet, som haft att i detta fall representera den svenska nykterhetsrörelsen, hade också i enlighet härmed redan anordnat dylika expositioner i Dresden, Hamburg och Haag och för detta ändamål erhållit ett särskilt statsanslag.

Om något år komme en liknande internationell kongress jämte utställning att anordnas i Köpenhamn och året därpå i Amerika, varvid förbundet icke torde kunna undandraga sig att för Sveriges räkning sörja för en värdig representation. Önskemål därom hade uttalats senast vid internationella antialkoholkongressen i Milano, varest förbundet på grund av allt för små resurser sett sig nödsakat att utebliva. Men för en dylik representation vore det nödvändigt, att förbundet sökte åstadkomma expositionsmateriell av betydligt fylligare omfattning och högre valör, än som nu stode till buds.

Vid baltiska utställningen i Malmö hade år 1914 anordnats även en nykterhetsavdelning, för vilken Kungl. Maj:t beviljat nykterhetsorganisationerna i nämnda stad ett anslag å 5,000 kronor, med villkor att centralförbundet svarade för anordningarna. Ehuru såväl förbundet som nämnda organisationer i Malmö gjort sitt allra bästa för en värdig representation, kunde det dock icke fördöljas, att denna representation lämnat mycket övrigt att önska i olika avseenden, vilket i främsta rummet måste tillskrivas bristen på tillgänglig och för belysning av specifikt svenska förhållanden fullödigt materiell.

Vid de så kallade populärvetenskapliga kurser i alkoholfrågan, som centralförbundet årligen anordnade i olika delar av vårt land, vore det ävenledes av stor vikt att för de talrika kursdeltagare ur alla samhällsklasser, som därvid komme tillstädes, kunna genom väl ordnade och rikhaltiga expositioner allsidigt belysa alkoholspörmålet och nykterhetsrörelsen. Förbundet hade hittills med de resurser, som stått till buds, även sökt i någon mån fylla denna uppgift, men resultatet skulle givetvis bliva betydligt bättre, ifall bristen på modern materiell icke vore så stor, som för närvarande vore fallet.

För lärarmöten och lokala nykterhetsutställningar gjorde man ävenledes anspråk

på att centralförbundet skulle träda emellan, vilket emellertid hittills kunnat ske endast i mycket begränsad omfattning. Tydligt vore dock, att även på detta område mycket borde och kunde göras för främjande av en vederhäftig upplysningsverksamhet, om förbundet vore utrustat med erforderliga hjälpmedel.

Den nykterhetsundervisning bland de värnpliktiga, inom militärskolorna och å andra områden, som nu föreslagits av de ovannämnda sakkunniga, påkallade också, att behovet av undervisningsmaterieell i nykterhetsfrågan och speciellt de sociala sidorna av densamma tillgodosåges på helt annat sätt än hittills, om några effektiva resultat skulle kunna uppnås.

Centralförbundet vågade således uttala den livliga förhoppningen, att Kungl. Maj:t skulle behjärta de synpunkter och skäl, som förbundet tillätit sig anföra, och sålunda medverka till att denna fråga snarast möjligt måtte kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt.

Centralförbundet förutsatte givetvis, att det anslag, som eventuellt komme att beviljas för ändamålet, utginge under sådana former, att Kungl. Maj:t och riksdagen hade i sin hand att tillse, att den materieell, som komme att för dessa medel utgivas, bleve av sådan beskaffenhet, att inga berättigade anmärkningar mot densamma kunde göras. Sålunda vore det självklart, att materielen i varje speciellt fall borde underställas sakkunnig bearbetning och granskning, innan den utgäves.

Beträffande den förstnämnda av dessa båda ansökningar yttrar *socialstyrelsen* bland annat:

Liksom de sakkunniga hölle *socialstyrelsen* före, att grafiska och statistiska framställningar beträffande alkoholspörsmalet måste anses vara ett synnerligen värdefullt underlag för nykterhetsundervisningen. I likhet med de sakkunniga måste emellertid *styrelsen* betona vikten av att denna materieell dels vore fullt vederhäftig, deis ock hänförde sig till de nuvarande förhållandena. Med avseende härå ville *styrelsen* erinra, att under den närmaste framtiden komme på framställning av nykterhetskommittén en del officiella undersökningar å ifrågavarande område att verkställas, varför det torde vara lämpligt att avvakta dessas resultat, innan åtgärder från statens sida vidtoges för anskaffande av ny undervisningsmaterieell av ovan särskilt omförmält slag.

Centralförbundet hade nu i sin förevarande framställning hemställt om ett anslag å 3,000 kronor för utgivande och revision av materieell för nykterhetsundervisningen. Såvitt det ville synas av framställningen i övrigt, vore emellertid anslaget i fråga avsett, icke för revision av dylik materieell, utan närmast för utgivande av tre grafiska tabeller rörande alkoholens inverkan på skjutskickligheten, vilka utarbetats på grundval av kapten B. Boys arbeten rörande detta spörsål, samt för utgivande i 2,000 exemplar av planschen »Avlöningsafton». För förstnämnda ändamål hade förbundet beräknat 2,000 kronor och för det sistnämnda ändamålet 1,000 kronor i statsbidrag.

Då emellertid, såsom *styrelsen* tidigare anført, frågan om anskaffande av pedagogiska hjälpmedel måste anses sammanhåra med undervisningsfrågan i dess helhet, funne sig *styrelsen* av ovan anförda skäl för närvarande icke heller kunna tillstyrka nya statsanslag för anskaffande av åskådningsmaterieell vid nykterhetsundervisningen.

För att emellertid i någon mån tillmötesgå centralförbundets önsksningar i fråga om statens medverkan för anskaffande av dylik materieell ville *styrelsen* tillstyrka, att man härför anlidade samma utväg, som av Kungl. Maj:t föreslagits i propositionen (nr 98) till 1915 års riksdag angående motsvarande anslag för år 1916 och som av

riksdagen sedermera godkänts, det vill säga att förbundet medgäves rätt att för nämnda ändamål, efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, få disponera eventuella besparingar å det anslag, som kunde komma att anvisas till de särskilda kurserna i alkohologi och hälsolära.

Centralförbundets sistnämnda ansökning har socialstyrelsen avstyrkt.

Över den senare ansökningen har *statskontoret* den 30 mars 1916 avgivit infordrat utlåtande.

Statskontoret har därvid först meddelat, att de besparingar å anslaget till anordnande av kurser i alkohologi och hälsolära, som uppkommit för åren 1914 och 1915, blivit i november 1915 till statskontoret inlevererade med 5,328 kronor 21 öre.

Rörande övriga besparingar å sammanlagt 13,654 kronor 38 öre, som centralförbundet antagit vara disponibla, yttrar statskontoret:

Av det belopp å 13,654 kronor 38 öre, som i centralförbundets skrivelse upptoges såsom besparing å de enligt 25 § i nämnda förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin avsatta medel till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder, återstode numera endast 8,654 kronor 38 öre, och detta blott under förutsättning att av brännvinsbolagens nettoöverskott från år 1913 kunde till ifrågavarande medel avsättas ett approximativt beräknat belopp av omkring 10,000 kronor. Huruvida denna förutsättning komme att inträffa, berodde av den ännu under utredning befintliga frågan om beräkning av nyssnämnda nettoöverskott. Vid sådant förhållande torde något disponerande av nyssberörda, endast eventuella besparing ej nu kunna ifrågakomma.

Vidkommande därefter den föreliggande framställningen om äskande hos riksdagen av anslag å 10,000 kronor till utgivande av materiell för nykterhetsundervisningens befrämjande föreslår statskontoret, med hänsyn bland annat till vad socialstyrelsen anfört, att sagda framställning måtte bifallas allenast på det sätt, att Kungl. Maj:t av ovanberörda besparing å 5,328 kronor 21 öre ställde ett belopp av 5,000 kronor till centralförbundets förfogande till användning för det i framställningen avsedda ändamål.

I likhet med de sakkunniga och socialstyrelsen anser jag det vara av vikt, att lämplig materiell för nykterhetsundervisningen finnes att tillgå. Av vad slag denna materiell skall vara kan tydligen i vissa avseenden icke med bestämdhet avgöras, förrän den förutberörda utredningen av frågan om nykterhetsundervisningens ordnande i dess helhet blivit avslutad. Men å andra sidan är en del undervisningsmateriell utan tvivel av den beskaffenhet, att den måste anses lika behövlig, vare sig nykterhetsundervisningen vid de olika läroanstalterna eller vid särskilda för ändamålet inrättade kurser kommer att i framtiden ordnas på det ena

Departement-
schefen.

eller andra sättet. Undervisningsmateriell av sistnämnda slag torde böra utgivas snarast möjligt samt i den utsträckning, som betingas av föreliggande behov.

Jag anser därför, att medel böra för nu nämnda ändamål beredas. Sådana medel skulle enligt min mening lämpligen kunna erhållas på den väg, som redan blivit av riksdagen beträdd och som nu åter blivit av socialstyrelsen och statskontoret anvisad, den nämligen, att besparingarna å de till anordnande av kurser i alkohologi och hälsolära anvisade medel för några år toges i anspråk för ändamålet.

Såsom förut nämnts, medgav 1915 års riksdag, att uppkommande besparingar å ifrågavarande anslag finge användas till anskaffande av materiell för nykterhetsundervisningen. Detta medgivande lärer hava avsett endast sådana besparingar, som kunde uppkomma å anslaget för år 1916. Det synes emellertid lämpligt, att besparingarna även å de till dylika kurser för år 1914 anvisade medel samt å motsvarande anslag för åren 1915 och 1917 komma till en liknande användning. Jag tillstyrker därför, att Kungl. Maj:t söker utverka riksdagens medgivande härtill. På detta sätt torde erhållas medel, tillräckliga för det begränsade anskaffande av undervisningsmateriell, som av mig förordats.

Givetvis måste tillses, att den materiell, som kommer under utgivning, är ur saklig synpunkt korrekt och ur pedagogisk synpunkt lämplig för de åldersstadier, för vilka den är avsedd, varför upprättade förslag till dylik materiell böra underkastas vederbörlig granskning, innan de komma till utförande, och utgivandet av den ifrågavarande materiellen verkställas efter Kungl. Maj:ts bestämmande.

Inredning i
centralför-
bundets ut-
ställning och
bibliotek.

Slutligen har centralförbundet för nykterhetsundervisning i särskilda skrivelser anhållit om medel till fullföljande av inredningen i förbundets permanenta utställning och bibliotek.

Så hemställde förbundet i en till civildepartementet den 10 juni 1914 inkommen och sedermera till ecklesiastikdepartementet överlämnad skrivelse, att Kungl. Maj:t måtte av vissa under år 1913 uppkomna besparingar å särskilda till förbundets förfogande ställda anslag bevilja förbundet ett belopp av intill 3,200 kronor att mot redovisning användas för nyssnämnda ändamål, och anförde till stöd för denna ansökning bland annat:

Centralförbundet hade sedan några år tillbaka inrättat en permanent utställning jämte centralbibliotek i nykterhetsfrågan, avsedda dels att demonstrera tillgänglig materiell och litteratur, dels att möjliggöra för intresserade ett mera ingående studium av alkoholfrågan. För dessa ändamål samlades å utställningen den materiell, som på detta område förefunnos icke blott i Sverige utan jämväl i utlandet, i den mån omständigheterna det medgäve. Likaledes sökte förbundet i mån av tillgångar anskaffa och tillhandahålla värdefull nykterhetslitteratur, framför allt svensk, och hade redan lyckats dels genom deposition av en enskild samlare, dels genom köp för bibliotekets

räkning förvärva omkring 7,000 boknummer. Sedan denna litteratur numera blivit fullständigt katalogiserad, kunde den tillhandahållas forskare för studium.

I samlingarna inginge kungl. förordningar i nykterhetsfrågan, utlåtanden från myndigheter, kommittébetänkanden, delar av riksdagsförhandlingarna sedan 1860-talet, som berörde nykterhetsfrågan m. m.

Samlingarna och materiellen vore gratis tillgängliga för allmänheten och för föreningar, som önskade avlägga besök å utställningen. Vid påfordran demonstrerades utställningen genom föredrag utav centralförbundets tjänstemän.

Vid nykterhetskurser, skolmöten, internationella kongresser o. s. v. hade centralförbundet jämväl haft speciella expositioner för nykterhetsundervisning och anordnade under sommaren 1914 en dylik exposition vid baltiska utställningen i Malmö.

Bland nykterhetsundervisningsmateriellen inginge ett hundratal svenska tabeller och planscher, belysande alkoholfrågan eller nykterhetsrörelsen ur olika synpunkter, varjämte å utställningen, såsom ovan framhållits, tillhandabölles en stor mängd tabeller m. m. från utlandet, Finland, Norge, Danmark, Tyskland, Schweiz, England o. s. v.

Vid såväl förvaringen som ännu mer demonstrationen av denna materiell hade centralförbundet haft att räkna med den olägenheten, att det icke förr funnits ett tillräckligt antal planschskåp, beroende därpå att förbundet ej haft penningar disponibla för ändamålet. För några år sedan hade förbundet visserligen lyckats erhålla medel för påbörjandet av utställningens och bibliotekets inredning men hade av ovan angivna skäl icke ansett sig i stånd att fullborda densamma.

Även med hänsyn till de besök i studiesyfte, som centralförbundet tid efter annan finge mottaga från utlandet, vore det önskligt, att utställningen och biblioteket snarast möjligt kunde presenteras i komplett skick. Slutligen ansåge förbundet sig böra meddela, att Stockholms stad lämnade ett årligt hyresbidrag till utställningen å 1,000 kronor.

Vid ansökningen hade fogats, i avskrift, kostnadsberäkning för 4 planschskåp, för vilka upptagits ett belopp av tillhoppa 2,600 kronor, och 2 boks-kåp, vilka skulle betinga en kostnad av sammanlagt 600 kronor.

Över denna ansökning avgåvo socialstyrelsen den 20 juli 1914 och statskontoret den 18 september 1914 infordrade utlåtanden.

Socialstyrelsen tillstyrkte därvid, att centralförbundet tilldelades ett belopp av 2,600 kronor för inköp av omförmälda planschskåp, och anförde som skäl härför:

Bland den ganska rikhaltiga demonstrationsmateriell, som centralförbundet för nykterhetsundervisning samlat i sin permanenta utställning, vore de grafiska framställningarna av alkoholfrågan och nykterhetsrörelsen i in- och utlandet måhända det mest värdefulla.

På grund av bristande medelstillgång hade det emellertid hittills icke varit möjligt för centralförbundet att anskaffa sådana förvaringsanordningar för ifrågavarande materiell, som på samma gång på ett betryggande sätt bevarade densamma och underlättade dess användande. Omförmälda diagram förvarades för närvarande hoprullade i större rullar. Detta förvaringssätt medförde dock den risken, att diagrammen så småningom förstördes, varförutom användandet av desamma för demonstrationsändamål i hög grad försvårades. Socialstyrelsen ansåge det därför synnerligen önskligt, att cen-

tralförbundet sattes i tillfälle att inköpa de nu föreslagna planschskåpen, vilka syntes vara väl lämpade såväl för diagrammens förvarande som ock för deras demonstrerande.

Beträffande de båda andra skåpen anförde socialstyrelsen:

Förbundet hade jämväl anhållit om statsbidrag för inköp av tvenne bokskaå. Enligt vad styrelsen inhämtat vore dessa avsedda till förvaring av förbudsomröstningsmaterialet.

Detta material, som vore väl inbundet i större volymer, förvarades för närvarande i bokhyllor inom utställningslokalerna. Någon fara för att det samma skulle förkomma eller på annat sätt förfaras föreläge vid sådant förhållande knappast. Ehuru förbudsmaterialet givetvis vore av en unik och värdefull beskaffenhet, hade styrelsen dock av nyss angivna synpunkt icke ansett sig böra tillstyrka statsbidrag för inköp av ifrågavarande bokskaå.

Statskontoret hemställde på de skål, socialstyrelsen anført, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva, att till centralförbundet finge av de medel, som jämlikt 25 § i nådiga förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905 vore avsatta till främjande av nykterhet eller motarbetande av dryckenskapens följder, utgå ett belopp av 2,600 kronor för inköp av de i centralförbundets ansökning omförmålda 4 styc-ken planschskåp.

I underdånig skrivelse den 10 november 1914 anhöll sedermera centralförbundet, med återkallande av nyss berörda ansökning, att det i den samma omförmålda belopp av intill 3,200 kronor måtte få utgå av de medel, som anvisats för de vetenskapliga sommarkurserna i alkohologi och hälsolära för år 1914.

Statskontoret hemställde i däröver den 14 december 1914 avgivet yttrande, att, för den händelse framställningen skulle finnas förtjänt av bifall, frågan måtte underställas riksdagens prövning.

Nu har centralförbundet i en till ecklesiastikdepartementet den 4 december 1915 inkommen skrivelse förnyat sin framställning i ärendet och anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen åska ett anslag å 3,200 kronor att ställas till centralförbundets förfogande för fullföljande av inredningen å förbundets permanenta utställning och bibliotek.

I samma skrivelse har centralförbundet dessutom hemställt om åskande hos riksdagen av ett anslag å 5,000 kronor för inköp av arkitekten Nils Nordéns samlingar av litteratur m. m. i alkoholfrågan. Ehuru jag, såsom av det följande kommer att framgå, icke är beredd att understödja den senare framställningen, anser jag mig dock böra, då den nära sammanhänger med det begärda anslaget till inredning, nu lämna en redogörelse för densamma.

Centralförbundet har i sin sist omförmålda skrivelse anført bland annat:

Den 2 december 1905 hade centralförbundet för nykterhetsundervisning beslutat att upprätta en permanent nykterhetsutställning i huvudstaden.

Denna utställning hade ock kommit till stånd från och med år 1906 och till en början varit förenad med den på initiativ av centralförbundet för socialt arbete av ett antal sociala sammanslutningar inrättade s. k. sociala utställningen vid Birgerjarlsgatan. Då emellertid utrymmet därstädes på grund av nykterhetsutställningens omfattning blivit för trångt, hade nykterhetsutställningen från och med den 1 oktober 1908 förlagts till centralförbundets för nykterhetsundervisning lokaler Drottninggatan 46 och den 1 oktober 1913 flyttats till Tunnelgatan 19.

År 1909 hade centralförbundet beslutat att med den permanenta nykterhetsutställningen förena ett centralbibliotek i alkoholfrågan. Grunder till detta centralbibliotek hade lagts genom övertagandet av de stora samlingar av in- och utländsk nykterhetslitteratur, som arkitekten Nordén hade i sin ägo. För dessa samlingar skulle förbundet betala en årsavgift av 250 kronor, senare höjd till 300 kronor, och med rättighet för förbundet att senare inlösa samlingarna, omkring 7,000 band, för 5,000 kronor.

Inom centralförbundet hade tid efter annan förslag dryftats i avsikt att söka få den permanenta nykterhetsutställningen och centralbiblioteket så rationellt ordnade, att de vore i stånd att tillgodose alla fullt berättigade anspråk i avseende på upplysning och studium rörande allt väsentligt, som berörde alkoholspörsmålet.

I detta syfte hade medverkat, förutom centralförbundets ledare, bland andra numera avlidne bibliofilen professor F. Schulthess, amanuensen vid vetenskapsakademien Fr. Åhlander, professor Curt Wallis, arkitekterna Nils Nordén och Harald André m. fl.

Den 30 september 1915 hade ett på grundvalen av dessa förarbeten utarbetat förslag till utställningens och bibliotekets framtida ordnande blivit godkänt.

Enligt detta förslag vore planen ungefär följande:

Utställningen

borde innehålla

- A. De representerade sällskapens montrar.
 - 1) Grafiska framställningar, sifferuppgifter, porträtter av ordenshus och övriga illustrationer, som äro ägnade att på ett instruktivt och intressväckande sätt illustrera sällskapens uppkomst och utveckning, olika verksamhetsområden, praktiska företag och inrättningar m. m.
 - 2) Årsmötesförhandlingar, utgivna skrifter, tillfällighetspublikationer, programböcker, ströskrifter etc.
 - 3) Officiella organ.
- B. Undervisningsmateriell: tabeller, planscher, preparat, allt ordnat i därför avsedda skåp och på ett sådant sätt, att materiellen må kunna på ett bekvämt sätt studeras.
- C. Förbudsomröstningsfolianterna och andra petitioner, unika skrifter, förordningar m. m.
- D. Mönsterbibliotek av modern litteratur, ordnad och sammanställd för var och en av de viktigaste synpunkterna i alkoholfrågan, exempelvis
 - 1) Nykterhetsfrågan ur medicinsk synpunkt,
 - 2) " " social-ekonomisk synpunkt,
 - 3) " " historisk synpunkt.

Centralbiblioteket

borde innehålla in- och utländsk litteratur belysande

- A. Nykterhetsrörelsens historia,
- B. Alkoholens fysiologiska och medicinska verkningar,
- C. " sociala och nationalekonomiska verkningar; vidare
- D. Nykterhetspolitiska och polemiska skrifter,
- E. Religiöst-etiska,
- F. Pedagogiska, läro- och läseböcker,
- G. Skönlitteratur,
- H. Riksdagsförhandlingar, betänkanden och statistiska utredningar, förordningar m. m., berörande lagstiftningen och därmed sammanhängande frågor,
- I. Internationella och inhemska kongressberättelser,
- J. Tidskrifter i alkoholfrågan och referensbibliotek rörande värdefullare uppsatser i tekniska, medicinska, statistiska och nationalekonomiska m. fl. tidskrifter och arbeten,
- K. Den värdefullare litteraturen i hälsolära.

Det torde böra betonas, att biblioteket redan innehölle och allt framgent komme att kompletteras med litteratur, tillhörande olika meningsriktningar beträffande alkoholfrågan och dess lösning.

Centralförbundet hade emellertid kommit till den uppfattningen, att en inlösen av de ovan omnämnda s. k. Nordénska samlingarna borde komma till stånd för att därigenom lägga en säkrare grund än hittills för biblioteket, och detta desto hellre, som dessa samlingar innehölle en mängd äldre skrifter och dokument, som icke torde stå att på annat sätt förvärva. Realiserandet av detta önskemål hade hittills icke varit möjligt och torde icke heller för de närmaste åren låta sig göra, med mindre anslag för sådant ändamål kunde erhållas.

För att samlingarna icke skulle gå förbundet ur händerna och därigenom ändamålet med centralbiblioteket i viss mån förfelas, hade förbundet beslutat att hos Kungl. Maj:t göra en underdånig framställning om medverkan för erhållande av de för inköpet nödiga medlen.

Över denna ansökning hava infordrade utlåtanden avgivits den 12 januari 1916 av socialstyrelsen och den 30 mars 1916 av statskontoret.

Socialstyrelsen har i fråga om det av centralförbundet sökta bidraget till inredning av förbundets permanenta utställning och bibliotek funnit sig böra vidbliva sitt den 20 juli 1914 avgivna förslag och således fortfarande ansett, att endast ett belopp av 2,600 kronor bör anvisas för anskaffande av planschskåp. Till förvaring av bunden eller häftad litteratur syntes nämligen, enligt socialstyrelsens mening, enklare bokhyllor utan större olägenhet kunna användas, och dessa torde icke kunna förväntas draga större kostnad, än att förbundet självt kunde bestrida densamma.

Till centralförbundets anhållan om ett statsbidrag av 5,000 kronor för inköp av arkitekten Nordéns samlingar av litteratur m. m. har socialstyrelsen ansett sig icke för närvarande kunna tillstyrka bifall. Som skäl härför anför socialstyrelsen:

Vad därefter anginge den senare delen av centralförbundets framställning, nämligen begäran om ett bidrag av statsmedel å 5,000 kronor för inköp av arkitekten Nordéns samlingar av litteratur m. m. i alkoholfrågan, syntes handlingarna i ärendet utvisa, att densamma vore tillkommen av omtanke därom, att den ifrågavarande litteraturen icke skulle avhändas förbundet, varigenom ändamålet med dess bibliotek enligt förbundets åsikt skulle i viss mån förfelas. Av centralförbundets skrivelse i övrigt framginge emellertid icke, att någon fara just nu vore för handen, att boksamlingen i fråga skulle skingras, varför det vore att antaga, att förbundet åtminstone tills vidare skulle få behålla densamma på ungefär samma villkor som hittills. Vid sådant förhållande ansåge sig styrelsen icke kunna tillstyrka centralförbundets framställning i denna del.

Därest emellertid den Nordénska boksamlingen skulle vara av sådant värde för nykterhetsundervisningen och kännedomen om alkoholfrågan i allmänhet, som centralförbundet syntes tillmätta densamma, torde det framdeles, om och när frågan om dess försäljning kunde komma att bli mera aktuell, vara skäl att taga i övervägande, vilka åtgärder borde från statens sida vidtagas för att densamma allt fortfarandes skulle kunna användas i nykterhetsupplysningens tjänst. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke staten då borde för egen räkning inköpa boksamlingen, för den händelse densamma efter verkställd undersökning av sakkunniga skulle visa sig vara särskilt värdefull i här ifrågavarande avseende. Givetvis borde emellertid någon överenskommelse om köp icke förekomma, förrän sakkunnig uppskattning av dess värde ägt rum.

Skulle det framdeles tilläventyrs befinnas ändamålsenligt att för statens räkning inköpa denna boksamling, behövde detta ingalunda betyda, att centralförbundet ginge miste om densamma. Enär frågan om anskaffande av centralbibliotek för nykterhetslitteratur tillsynes intimt sammanhängde med nykterhetsundervisningen, torde i själva verket, därest boksamlingen bleve inköpt för statens räkning, dess placering bli avgjord med nykterhetsundervisningens ordnande. Det syntes nämligen naturligt, att staten för sådan händelse deponerade samlingen hos den institution, som bleve centralorganet för nykterhetsundervisningen.

Statskontoret har, under hänvisning till vad statskontoret anfört och tillstyrkt rörande anslag för utgivande av materiell för nykterhetsundervisningen och med hänsyn jämväl till vad socialstyrelsen i ärendet anfört, hemställt, att förevarande framställning icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I likhet med socialstyrelsen anser jag, att något bidrag av statsmedel för fullföljande av inredningen å centralförbundets för nykterhetsundervisning permanenta utställning och bibliotek kan vara behöfligt. Det belopp, som för detta ändamål bör anvisas, torde emellertid kunna stanna vid det av socialstyrelsen föreslagna och av statskontoret i dess ovanberörda utlåtande den 18 september 1914 tillstyrkta, eller 2,600 kronor. Då, enligt vad statskontoret meddelat, det ännu icke kan med visshet bedömas, huruvida några disponibla besparingar finnas å de medel, som enligt 25 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin avsatts

Departement-
schefen.

till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder, torde detta belopp böra få ingå i det anslag, som nu bör under åttonde huvudtiteln begäras på extra stat för år 1917.

Till inköp av de Nordénska samlingarna torde däremot några medel icke nu böra äskas hos riksdagen.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1917 ett anslag av 93,100 kronor;

dels besluta, att av detta belopp, 93,100 kronor, skola under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, utgå:

till understöd för fortsatt utgivande under år 1917 av tidskriften Mimer	kronor	2,000: —
till främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	3,000: —
till främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	2,000: —
till främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	8,000: —
till främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	2,000: —
till främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	2,000: —
till främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet under år 1917	»	4,000: —
till understöd för fortsatt utgivande under år 1917 av tidskriften Tirfing	»	1,500: —
till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet under år 1917	»	10,000: —

till anordnande under år 1917 av kurser i alkohologi och hälsolära för lärare och lärarinnor vid under folkskolöverstyrelsens eller läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalter, nämligen dels en kurs, avsedd företrädesvis för ämneslärare och ämneslärarinnor vid folk- och småskoleseminarierna, vid folkhögskolorna och de högre folkskolorna samt vid de under läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalterna ävensom för gymnasistiklärare vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken, dels en kurs, avsedd företrädesvis för folkskollärare	kronor 56,000: —
till fullföljande av inredningen å centralförbundets för nykterhetsundervisning permanenta utställning och bibliotek	» 2,600: —
Summa kronor 93,100: —	

dels ock medgiva, att de under åren 1914 och 1915 uppkomna besparingarna å de till anordnande av kurser i alkohologi och hälsolära anvisade medel ävensom uppkommande besparingar å motsvarande anslag för år 1917 må enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till anskaffande av materiell för nykterhetsundervisningen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Einar Sundström.